

HIER. Zwart in Rembrandts tijd

Niet alleen bijfiguren en stereotypen: Museum Het Rembrandthuis toont onderbelichte kunstwerken met zwarte mensen in nieuwe tentoonstelling.

Zwarte mensen waren aanwezig in het zeventiende-eeuwse Nederland. Hier, in de samenleving, in Rembrandts buurt én in de kunst. Lang is dit onderbelicht gebleven, onterecht. Van 6 maart t/m 31 mei 2020 kom je in Museum Het Rembrandthuis oog-in-oog met bijzondere portretten van zwarte mensen. Hoe beeldden kunstenaars ze af? En kunnen we erachter komen wie ze zijn? *HIER. Zwart in Rembrandts tijd* gaat over onderbelichte kunstwerken en beeldvorming, over herkenning en erkenning.

Wat valt op in de kunstwerken door Rembrandt en vele van zijn tijdgenoten? De stereotypen die later het beeld van zwarte mensen zouden bepalen, zijn nog niet overheersend. Bovendien zijn zwarte personen niet alleen bijfiguren met een ondergeschikte rol, maar vaak juist het centrale onderwerp van het kunstwerk. De tentoonstelling vertelt ook de verhalen achter de kunstwerken. Tussen circa 1630 en 1660 was er een kleine gemeenschap van vrije zwarte mensen in de omgeving van de Jodenbreestraat, in Rembrandts buurt. Door recent onderzoek weten we nu veel meer over deze Afro-Amsterdammers.

“Al jaren ben ik op zoek naar historische portretten van zwarte mensen zoals ik. Er moet toch meer zijn dan het stereotype beeld van bediende, tot slaaf gemaakte of karikatuur? Ik vond het alternatief in Rembrandts tijd: een portrettengalerij van zwarte mensen die volwaardig zijn verbeeld.” – Stephanie Archangel, gastconservator

“Als museum hopen we dat deze tentoonstelling impact zal maken. *HIER. Zwart in Rembrandts tijd* is een krachtig statement over zwarte aanwezigheid en representatie in Nederland, over beter kijken en blinde vlekken, over zeggenschap en een kantelende beeldvorming.” – Lidewij de Koekkoek, directeur Museum Het Rembrandthuis

HIER. Zwart in Rembrandts tijd is van 6 maart t/m 31 mei 2020 te zien in Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam. De tentoonstelling is geïnitieerd door gastconservatoren Elmer Kolfin en Stephanie Archangel, de vormgeving ligt in handen van Raul Balai en Brian Elstak. Er zijn bij deze tentoonstelling multidisciplinaire avondprogramma's op diverse locaties. Ook verschijnen een publicatie bij WBOOKS en een zine over hedendaagse zwarte kunstenaars.

(v.l.n.r.) Rembrandt, *Buste van een vrouw*, 1630. Amsterdam, Museum Het Rembrandthuis | Hendrick Heerschop, *Koning Caspar*, 1654 of 1659. Berlijn, Staatliche Museen Preussischen Kulturbesitz, Gemäldegalerie | Gerrit Dou, *Tronie van een jongen met een tulband*, ca 1635, Landesmuseum, Hannover | Jasper of Jeronimus Beckx, *Portret van Dom Miguel de Castro*, 1643. Kopenhagen, Statensmuseum for Kunst.

HIER. Een selectie

Rembrandts interesse in zwarte mensen was uitzonderlijk in de zeventiende eeuw. Hij heeft ze verbeeld op tenminste tien schilderijen, zes etsen en zes tekeningen. Meestal gaat het hier om bijfiguren, maar in een ets uit 1630 (*'Buste van een vrouw'*) krijgt een jonge vrouw de hoofdrol. Rembrandt maakte dit werk toen hij nog in Leiden woonde. De gelaatstrekken van de vrouw wijzen erop dat zij zwart was. Toch slaagde hij er nog niet in haar huid zwart te doen lijken. Later, in Amsterdam kreeg hij dat veel beter onder de knie; zijn latere portretten zijn vaak zorgvuldig naar het leven weergegeven. Het lijkt waarschijnlijk dat Rembrandts zwarte buurtgenoten model hebben gestaan.

Een andere blikvanger in de tentoonstelling is *Koning Caspar* van Hendrick Heerschop. Van de drie koningen die het Christuskind komen aanbidden, zou volgens de legende een Afrikaan zijn. Soms wordt hij Caspar genoemd, soms Balthasar. Heerschop schilderde hem, zonder omgeving en verhaal. Hij is alleen te herkennen aan zijn kostbare kleding en de pot met de wierook die hij schonk. Maar de meeste aandacht trekt het gezicht van de man, die ons trots en zelfverzekerd aankijkt. Ook Rembrandts eerste leerling Gerrit Dou maakte een indrukwekkend portret van een zwarte jongen, die ons over zijn schouder aankijkt, gekleed in een fantasiekostuum.

Wat ingewikkeld blijft, is de identiteit van de zwarte geportretteerden uit de zeventiende eeuw. We kennen steeds meer namen van zwarte buurtgenoten van Rembrandt, maar kunnen deze niet koppelen aan de portretten. Maar van de man op het rechter portret weten we wel wie hij is: Dom Miguel de Castro. Een controversieel figuur, gezant van Soyo (of Sonho), een deel van Congo dat zich wilde afscheiden. Dom Miguel kwam samen met zijn bedienden naar Holland om zijn zaak te bepleiten en werd tijdens zijn verblijf in Middelburg geportretteerd. Hij wordt hier afgebeeld volgens de standaarden van een zeventiende-eeuwse portret van een belangrijk man: krachtig en serieus.

HIER. Zwarte kunstenaars nu

In hedendaagse kunst speelt zwart een heel andere rol dan in de zeventiende eeuw. Nu zijn er zwarte kunstenaars die reflecteren op hun eigen identiteit. En als er zwarte mensen zijn afgebeeld, weten we wie het zijn. Van beide kanten is er nu zeggenschap, van maker en geportretteerde. In de tentoonstelling komt nieuw en bestaand werk te hangen van tien toonaangevende hedendaagse makers, waaronder Iris Kensmil, Iriée Zamblé, Jörgen Tjon A Fong en Charl Landvreugd.

Deze tentoonstelling wordt mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds, Ten Hagen Fonds, de Nachenius Tjeenk Stichting en Fonds 21.

Noot voor de redactie, niet voor publicatie

Voor meer informatie, interviewverzoeken en persbeeld kunt u contact opnemen met Nathalie Macieszka

via press-office@rembrandthuis.nl

Museum Het Rembrandthuis, Jodenbreestraat 4, 1011 NK Amsterdam

Openingstijden: dagelijks van 10.00 tot 18.00 uur

www.rembrandthuis.nl

